

sigli szerepe a rovásírás emlékének megőrzésében, a középkori krónikák Attila-legendájának a pannóniai római romokhoz való fűződése, a Róma-eszme Sz. István intelmeiben, a Jókai-kódex olasz franciskánus eredete, Hess András első budai nyomdájának Rómából beszármazása, Kazinczy hű Petrarca-sonettjei, Pázmány ellenreformátori munkálkodásának olasz-gráci gyökerei, Debreceni Márton *Kiövi csatájának* Tasso-utánzása. Főleg azonban az olasz humanizmus magyarországi hatásának kellő méltánylása hiányzik a könyvből. Az Anjouk alatt meginduló és Zsigmond alatt már bontakozó humanizmus előkészítő korszakát szeretné az olasz irodalomtörténész ábrázolva látni, s azután a humanizmus népnyelvűvé-fordulását, az olasz és német forrás keveredését, majd a latin irodalmi műveltség folytonosságát Berzsenyiig és Vörösmartyig. Hankiss tárgyalásában a humanizmus Mátyás korára szorítkozik s még ezen a ponton is ez az olasz irodalomtudományt különösen érdeklő kérdés mostoha elbánásban részesült.

Végül, hogyan igyekszik a szerző közelebb hozni a magyar írókat és műveiket az olasz olvasó lelkéhez? Újból hangsúlyozom, hogy ez ott sikerült legjobban, ahol egyszerűen és világosan adja elő a tényeket, kiaknázva olykor az olasz irodalom nagyjaival (Petrarca, Ariosto, Tasso) fennálló jellegbeli analógiákat. Az sem baj, hogy Hankiss mint francia irodalomtörténész sokszor igyekszik francia példával megvilágosítani fejtegetéseit. Csak olykor az összehasonlítások erőltetettek. Balassát aligha magyarázza a Vilonhoz hasonlítás (49), Mikest sem az, ha «új Joinville»-nek nevezem, aki «egy új Sz. Lajos életét örökíti meg, de a krónika szárazsága nélkül» s ha azután Montaigne és Mme. de Sévigné nevét említem a *Törökországi levelekkel* kapcsolatban. Erőltetett az *Ember tragédiájának* kifejezési tökélyét is a «Heredia által dicséret szicíliai ezüstérmek veretének tisztaságához» hasonlítani.

Ismétlem azonban, hogy a kiemelt előnyök mellett, mindez csak részlet — a jó névmutatóval ellátott 350 oldalas kötet érdeméből mit sem von le. Hiszen ne feledjük, hogy Császár Elemér munkája óta az első olasz nyelven megjelent magyar irodalomtörténetről van szó.

KOLTAY-KASTNER JENŐ.

Jean Hankiss: Défense et illustration de la littérature. Paris, Sagittaire, 1936. 8-r. 204 l.

A csinosan kiállított kötet Hankiss János 11 irodalomelméleti vonatkozású dolgozatát foglalja össze. Magyarul mindegyik tanulmány megjelent már, hat közülük abban az *Irodalomszemlélet* c. kötetben, amellyel annak idején részletesebben is foglalkozott az IK. (1934. 204—206 l.) Az azóta készült dolgozatok nem módosítják, de részletesebben kifejtik s több oldalról megvilágítják a szerző kétségkívül helytálló alaptételét: «élet és irodalom állandó, szoros kapcsolatban van egymással, a műveltség, a világnézet, a művészi alkotókedv minden megnyilvánulása, sőt az élet minden vonatkozása valamiképpen az irodalom befolyása alatt áll». A francianyelvű kötet bizonyos belső rend szerint fűzi össze a tanulmányokat: az irodalomtörténet és a kritika válságának ismertetése után a realizmus kríziséről esik szó, azután arról, hogy indul a lírai költő felfedező útra a lélek titkai

felé; bizonyítást nyer, hogy az irodalom az ember megismerésének legjobb eszköze s e felismerés gyakorlati igazolásaként találkozunk az irodalmi jellemfestés egy-két problémájával. Az olvasók szerepének hangsúlyozása az irodalmi élet társadalmi vonatkozásaira utal, az irodalom szellemi hatásainak útját a képzőművészetekkel, a tudománnyal, a nemzeti szellemmel és a vallással való kapcsolatának vizsgálata közben követhetjük. A kötetet a végső nagy kérdés, író és olvasó halhatatlanságának kérdése zárja le. Hankiss főerőssége nem a módszeres teljesség és következetesség — irodalom és irodalomtörténet szempontjait és jelenségeit pl. sokkal határozottabban külön kellene választania; ebben a könyvben is az a művelt csevegő keresi fel újra francia ismerőseit, aki már régebb munkáiban is olyan megnyerő módon tudta párosítani kellemes modorát s európai tájékozottságát a magyar ügy szolgálatával. Előadása a mértéktartó vezető: nemcsak tárgyára figyel, hanem közönségére is; nem meríti ki ugyan tárgyát, de gondolkodásra késztet; nem fáraszt, de mégsem ereszt el üres kézzel. Ferd. Baldensperger előszava a tudóst tiszteli meg, fűzzük ehhez hozzá a legjobb értelemben vett magyar kulturális hírverő dicséretét. A sorok között, az elveket megvilágító példák ügyén, minden tolokodás nélkül való természetességgel feltűnnek a magyar irodalom értékei is, meggyőzőbben érvelve minden hangos propagandánál.

KERESZTURY DEZSŐ.

Várkonyi báró Amade Antal versei. Kéziratból, bevezetéssel és jegyzetekkel kiadta *Gálos Rezső*. Budapest, M. T. Akadémia, 1937. (Régi Magyar Könyvtár, 40.) 8-r. 130 l.

Azóta, hogy Paszlavszky Sándor 1885-ben Abafi *Figyelőjében* (18. k.) közzétette Amade Antalnak az alsókubini Csaplovics-könyvtárban fölfedezett vallásos költeményeit, az irodalomtörténetírás nem sokat törődött sem velük, sem írójukkal. Nem látott bennük akkora értéket, hogy a további foglalkozásra érdemesnek tartotta volna őket. Jóideig Amade Antal életéről sem tudtunk többet annál a pár adatnál, melyeket Paszlavszky megállapított róla. Csak esetleg, fiához, Lászlóhoz való viszonyában bővült reá vonatkozó ismeretünk, különösen akkor, midőn a Vég hely-hagyaték hozzáférhetővé lett a kutatás számára. (L. főleg Vértesy Jenő cikkét: *Adatok Amade László életéhez*. IK. 1902.) Ez a kiadás is annak a beható munkának mellékajánlása, melyet Gálos évek hosszú során át Amade Lászlónak szentelt. Az ő életrajzához keresve adatokat bukkant a bösi (csallóközi) kastélyban Amade Antalnak eddig ismeretlenül maradt világi költeményeire.

Hogy Amade Antalnak a Paszlavszkytól közzétett vallásos költeményeken kívül más tárgyú versei is voltak, az bizonyosnak látszott, hisz egyet már megtalált az Orsz. Széchenyi-könyvtárban és ki is adott Kerestély Olga Amade Lászlóról írt életrajzában (Kolozsvar, 1905.) Gálos szerencsés felfedezéséből megtudjuk azt is, hogy azt a két költeményt, melyeket Négyesy László CXXXVI és CXXXVII. sz. alatt közölt Amade László versei között, szintén az apa, Antal, írta.

Gálos most kiadja Amade Antalnak összes eddig előkerült verseit, mégpedig a költő kéziratából, kivéve a Kerestélytől közzétett darabot. Ez